

Inhoud

Voorwoord	9
1 Een land van uitersten	11
2 De andere wereld	17
3 Een landschap om te knuffelen	25
4 Vijftig tinten groen	35
5 Een leven van romantische eenvoud	45
6 De sfeer is niet te beschrijven	49
7 Het betoverde pad	53
8 De reis van Sint-Brandaan	69
9 Een pantser van kalksteen	73
10 Ierland is een gevoel	83
11 Landheer in Letterdyfe House	89
12 Naar de Acropolis van Aran	101
13 Een wandeling op Inishmacatreer	107
14 Een dag uit het leven van een Ierse mandenmaker	113
15 'Mayo, God help us'	117
16 De wilde kust van Donegal	127
Verantwoording	153

IERLAND

ATLANTISCHE OCEAAN

IERSE ZEE

0 20 40KM

Voorwoord

In 2007 verscheen *Mijn Ierland*, een bundeling reisverhalen over dit intrigerende land. In de inleiding schreef ik een paar zinnen die ik hier graag nog eens herhaal: ‘Het is net of die zachte groenbrui-
ne bergen je willen opnemen,’ schrijft de ene reiziger. En hij vraagt zich af: ‘Ligt het in de diepste geheime aard van de mens om bij een landschap te willen horen?’ Een andere reiziger roemt de ‘betoverende schoonheid’ van het Ierse land en stelt zich er een leven van romantische eenvoud voor.

‘Het Ierse landschap, dat toch vooral uit steen en veen is opgebouwd, heeft veel mensen in de ziel geraakt. Het licht is er anders, vooral aan de kust, de kleuren lichten er feller op tegen het overheersende groen, en zelfs de regen en de voortjagende wolken lijken de bezoeker een ander verhaal te willen vertellen dan thuis.’

Al in het eerste verhaal van *Vijftig tinten groen* vraag ik mij af of het hier allemaal om dwaze romantiek en nostalgie gaat, om heimwee naar een verdwenen wereld die allereerst door de fantasie wordt gevoed. ‘Gaat het slechts om de projectie van romantische gevoelens op een ander land en volk?’ Die kans is groot, luidt mijn antwoord.

Steeds opnieuw zal het in dit boek gaan om beeldvorming, om het contrast tussen de Ierse werkelijkheid en het romantische levensgevoel van de verteller. Nu eens is dat een Nederlandse reiziger, de eigenaar van een tweede huis of een immigrant, dan weer een inwoner van het land zelf.

Een land van uitersten

‘Mensen worden verliefd op de fuchsiaheggen in Kerry en op de witte huisjes in Clare en Connemara,’ noteert de Ierse schrijfster Edna O’Brien in haar memoires. Daar heeft ze volkomen gelijk in. Er is langzamerhand een kleine bibliotheek te vullen met boeken waarin Ierland-reizigers hun liefde voor het ‘groene eiland’ bekennen. Zij prijzen de schoonheid van het landschap, de grillige kust met haar eilanden en rotswanden; de smalle wegen die zich door tunnels van groen boren; de bermten vol bloeiende bloemen; de stenige velden met orchideetjes en ruïnes van huizen en kerken, die door handgestapelde muurtjes in patronen worden verdeeld; de witte meidoorns en gele gaspeldoorns; de kale bergen; de eenzame boerderijtjes met hun stapels turf op het erf en de bedaarde wijsheid van het Ierse volk. Dat alles maakt op bezoekers van het westen van Ierland een onuitwisbare indruk. Voeg daarbij de pubs, waar de romige zwarte Guinness wordt geschonken, en waar een violist, een accordeonist en een fluitist de onweerstaanbare Ierse feestmuziek ten gehore brengen, en het zal duidelijk zijn dat veel toeristen het land in hun hart sluiten. Menigeen die op de vlucht is voor het jachtige, geldbeluste leven in Europa en Amerika probeert in het stenige ‘magische’ westen van Ierland weer tot zichzelf te komen.

Wat hiervan te denken? Is het allemaal misplaatste romantiek en nostalgie naar een tijd toen het leven nog schijnbaar simpel was?

Het ideaal van de dorpse groet, de tik aan de pet en het ongehaaste praatje met de buurman? Gaat het slechts om de projectie van romantische gevoelens op een ander land en volk?

Dat zou heel goed kunnen. Maar toch: ik zou het niet graag missen, dit bevlogen proza over het magische Ierland.

Fotograaf Blom en ik volgen in het zuiden en westen van Ierland een deel van de Wild Atlantic Way, de kustweg die over 3800 kilometer van Cork naar Donegal slingert. Wie vanaf Cork in westelijke richting rijdt, merkt dat de beboste heuvels geleidelijk overgaan in een kaler en ruiger landschap. Ten zuiden van Skibbereen dalen we over een bochtig, verhard pad af naar het wit gesausde huisje van de fotograaf, waaraan een vleugel in natuursteen is vastgeplakt. Het oude interieur van de vorige bewoner – een visser – heeft plaatsgemaakt voor een moderne keuken, een woonkamer met open haard, een atelier en twee badkamers. Trappetje op, trappetje af, luidt het parool voor wie van het ene naar het andere vertrek wil lopen. De mooiste kamer, te bereiken via een smalle zoldertrap, is voor mij bestemd: een tot de grond reikend raam biedt niet alleen uitzicht op de zee en de rotsige kust, maar ook op de in de verte knipperende vuurtoren van Fastnet. Misschien had Blom al meteen toen hij dit stulpje bezocht een visioen van dit oerromantische beeld en was dit beslissend voor de aankoop.

Pas later las de nieuwe eigenaar in de krant dat deze zuidkust zeker honderd mistdagen per jaar kent. Ook kan de stormbal regelmatig worden gehesen. Vanwege de druipnatte atmosfeer zijn er in het huis altijd twee vochtblazers actief, ook als de bewoners elders zijn.

Om het huis heen strekt zich een met gras begroeide rotsbodem uit die met de onvermijdelijke gaspeldoorn is getooid. Nadere inspectie levert een zoutminnende flora op van guichelheil, reigersbek, Engels gras en blauwe knoop. Het steenkoude water van de baai klotst tegen een kale rotswand.

Als ik 's avonds bij de open haard de bittere lucht van brandende turf opsnuif en tegelijk het gastenboek opensla, stap ik meteen over de drempel van het romantische, magische Ierland. Een van de huurders, een vrouw van middelbare leeftijd, volgens Blom, stort in een aantal notities haar hart uit over haar Ierse ervaringen. 'Mijn verhalen gaan over de kleine weggetjes, de verstilde baaien en kades, de pracht van ontluikende planten, zoals de tongvarens die zich ontrollen in de kleur van groene sla.' Ze is zich ervan bewust dat ze als toerist Ierland romantiseert, schrijft ze, maar volgens haar man is Ierland sinds de jaren zestig nauwelijks veranderd. 'Er is nog steeds genoeg tijd, rust en vriendelijkheid.'

Ze is verrukt over de drie ezeltjes die achter het huis in de wei lopen. 'De rustige bescheidenheid waarmee ze komen aanlopen. Hoe ze teder en voorzichtig het brood uit onze handen eten. Weer iets om altijd heimwee naar te hebben.'

Uiteraard denk ik dan meteen aan de prachtige regels van Vasalis over de jonge ezels die zij tijdens een wandeling tegenkwam:

Zijn lange, ambren ogen blonken
als water, ernstig en bezonken
en onpartijdig was zijn blik.
En na een korte, felle schrik
verstarde ik in verwondering.
Of kan het eerbied zijn geweest
voor dit schoon, ongeschonden beest,
waarmee ik langzaam verder ging?
Een pijnlijke herinnering:
zo ben ik vroeger ook geweest.

De mevrouw uit het gastenboek had vooral op ijsvogels gehoopt. Bij elk bruggetje over een riviertje moest Jan van haar stoppen.

Hoe breekbaar haar gemoed was, blijkt wel uit het feit dat ze

soms haar tranen de vrije loop liet. ‘Ierland is een land van uitersten. Ultieme romantische plekken tegenover bittere armoede en uitbuiting. Op de punt van een schiereiland moest ik huilen vanwege de verlaten huizen die vol zitten met verdriet, dat voor mijn gevoel in het land is getrokken en voelbaar is.’

Toch heeft ze na een week het gevoel dat haar woorden nog steeds niet de essentie van Ierland weergeven. Ierland heeft zich echter wel degelijk in haar binnenste genesteld. Zou ze ooit in een diepe crisis raken, zoals haar echtgenoot vroeger, die na een lang verblijf op het groene eiland wist te genezen, dan wist ze nu waar ze heen moest gaan. Terug naar het huis van Blom, dat volgens haar een verkleinde versie is van wat heel Ierland te bieden heeft.

Een dag later volgen we de kustweg naar Baltimore, een plezierhaven waarvandaan de veerboot naar Clear Island vertrekt. Een Normandische toren (*Norman tower*) houdt er al eeuwenlang trouw de wacht. Geen moment staan we erbij stil dat het wandelpad langs de baai, dat naar een opvallende vuurtoren leidt, levensgevaarlijk kan zijn. Een paar dagen later meldt een lokale krant dat drie wandelende inwoners door een hoge stormgolf werden gegrepen en in de haven zijn verdronken.

Overigens ligt het voor de hand om ook de witte vuurtoren van Fastnet, die op een rotseilandje is verankerd, als een waarschuwend vinger te zien: in 1979 eiste een orkaan hier veel slachtoffers onder de deelnemers aan een zeilrace. Gezien vanaf het dek van het veerbootje poseert de vuurtoren nu als een behaagziek schildersmodel.

In de kleine haven aan de overkant wachten ons een palmboom, een grot van Lourdes en een kerkhof vol Keltische kruisen. Je zou een fotoboek kunnen samenstellen met Ierse palmen, van de zuidkust tot de noordkust, en zo de kijker, die denkt dat de Ierse vegetatie alleen uit mos, varens en heide bestaat, volkomen op het verkeerde been kunnen zetten.

In wandelpas onderweg naar een klein meer zien we orchideetjes in de berm en een tapuitachtige, bruingrijze vogel – een paapje, zeldzaam in Nederland, maar niet rond het zomerhuis van Blom – op een telefoondraad. GEVAARLIJK ZWEMWATER luidt de tekst op een bord, want lang geleden is er in het meer een negenjarige jongen verdronken.

‘Die jongen kon natuurlijk niet zwemmen,’ zegt Blom, die een verfrissende duik in het koele water neemt.

De op het meer dobberende mantelmeeuwen en de huiszwaluwen die boven het wateroppervlak scheren kijken gealarmeerd om zich heen: in hun herinnering had nooit eerder iemand het aangedurfd om de stilte op deze plek te verstoren.

Van een oude boer, wiens dunne blonde haar en gele overall goed passen bij het gehooide gras dat hij verzamelt, horen we dat een plots opkomende mist het meer zo gevaarlijk maakt: een zwemmer weet dan niet meer waar de oever is en raakt in paniek.

De andere wereld

Op beeldende wijze vertelt Marten Toonder, de schepper van Heer Bommel en Tom Poes, in ‘De Keltische schemering’ het verhaal over zijn fascinatie voor het Ierse landschap en de oude Ierse geschiedenis, toen het druïdische denken van de Kelten nog springlevend was. Voor Toonder was het ook het land van W.B. Yeats en Robert Graves, de auteur van *The White Goddess*, waarin de godin Dana op een troon wordt gezet, en zelfs van Madame Blavatsky, die ergens in haar geheime leer rept van sprekende en bewegende stenen in het Ierse buitengebied. Toonder schrijft:

We ontdekten dat het land vrouwelijk is; niet alleen door de zacht glooiende heuvels, die zover het oog reikte met bloeiende rodo-dendrons begroeid waren, maar ook door de Ierse manier van denken en leven. Mannen kunnen er een grote mond opzetten, of ze kunnen pronken met machtsvertoon en vechten, maar de man is slechts de dar in de bijenkorf en de vrouw is de baas.

Dat vindt ook zijn uitdrukking in de eeuwig overdrijvende wolkenvelden, die geheimzinnig met licht spelen en de kleur van het landschap steeds doen veranderen, zodat het, net als de zee, nooit hetzelfde lijkt.

Trouwens: er zijn meer dan tweeënzeventig tinten en variaties van groen, en de vele ruïnes zijn niet de angstaanjagende skeletten die de oorlog ons heeft leren kennen, maar er gaat een nostalgische

romantiek van uit. De meeste ruïnes lijken op oude vrouwen aan wie men kan zien dat ze vroeger mooie meisjes zijn geweest.

Wat wij er toen van merkten was dat er meer is dan de zintuigen kunnen waarnemen. Er zijn vele boom- en steenkringen in de velden en op de heuvels, waarbinnen het een ware wildernis is die nooit betreden wordt. Toen we een boer vroegen wat dat rare geval op zijn terrein betekende, mompelde hij ontwijkend dat het een *fairy ring* was, en toen hij een dagend begrip op onze gezichten zag, verduidelijkte hij: *Shee*.

Toonder en zijn vrouw Phiny Dick waren vooral onder de indruk van de sfeer die over het land hing. Een ongrijpbare sfeer die diep in hun binnenste resoneerde en die hen voortaan elke vakantie naar Ierland bracht.

‘Het westen was zoals het altijd al geweest was: bronnetjes murmelenden zachtjes onder een bidprentje van Maria, de wolken wierpen grillice schaduwen over de oude bergen en aan de kust van de Atlantische Oceaan vonden we [...] ook de hunebedden. Ze zagen er heel anders uit dan de keurig gecementeerde in Drenthe want ze waren in geen eeuwen door mensen gemolesteerd; alleen waren ze glad en rond geslepen door de stormen die er overheen waren gegaan. [...] Er ging een vreemde kracht van uit. Misschien door hun eerbiedwaardige ouderdom en de eenzaamheid van hun omgeving; wie zal het zeggen?’

Op latere reizen kwamen de Toonders wel degelijk in contact met de wereld van de Shee, iets wat zelfs Yeats niet gelukt was. Er was bijvoorbeeld een magische ingreep voor nodig om de kapotte motor van hun auto, die ze op een heuvel hadden achtergelaten, weer aan de praat te krijgen. Ook de monteur, die ze uit een naburig dorpje hadden opgehaald, wist na één blik onder de motorkap genoeg. Met een vreemd glimlachje om de mond zei hij slechts: ‘Shee.’